

# AZ EMBER

## GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

Öt évvel a forradalom után, sok száz politikai behörtönzött és — 25 szociáldemokrata képviselő van Magyarországon!

### Vay Béla gróf tragédiája

Három esztendővel ezelőtt, 1921-ik év egyik szelid augusztusi délelőttjén „Az Ember” Josefstadterstraßei kis redakciós szobájában megjelent egy hamvasarcu, kék szemű, karcsu fiatalember. Lámpalázzal küzdve, félszegen állt meg előttem és halk hangon, igen szerényen bemutatkozott:

— Vay Béla vagyok

Azután még ott, állva elmondotta, hogy ő rokona Károlyi Mihálynak és egyben rajongó híve is és éppen ezért, odahaza, családi körben, lehetlenné vált a helyzete és azért jött Bécsbe, hogy itt fölajánlja az emigrációnak a szolgálatait és arra kér engem, hogy regyem őt pártfogásomba és mindenemű tisztességes munkát elvállal, hogy ne legyen a családja támogatására utalva. Azt szinte szégyelleni látszott Vay Béla, hogy ő gróf, mert ezt ő nem említette és csak nehezen lehetett belőle kiforszírozni családijának pontos leírását. Az első pillanatban nagy bizalmatlansággal fogadtam Vay Bét, mert akkoriban különböző hamis ürügyeken igyekeztek a környezetembe férközni fehér orgyilkosok és azok spiclijei. Azt feleltem tehát neki, hogy előbb információt kérek a személyéről Károlyi Mihálytól és ha ő megerősíti az általa elmondottakat, akkor a legnagyobb szeretettel fogadom őt a védelmembe és a barátságomba. Vay Béla igen nagy megértéssel honorálta bizalmatlanságomat és engedelmet kért arra, hogy néhány nap múlva újból megjelenhessen nálam, ha addig megnyugtató információkat kapok. Károlyiék az elképzelhető legszebbeket írták a kis Vayról és így néhány nap múlva, amikor ismét felkeresett, a legnagyobb melegséggel álltam a rendelkezésére és ettől a perctől fogva hónapokon keresztül elválaszthatatlanok voltunk mi ketten: Vay gróf és én. Szeretném leírni, hogy milyen volt a fiatal Vay. Elragadóan kedves, férfiasan elmélyedt, bölcs és meggondolt, csudálatosan éles elméjű, szinte elképzelhetetlenül tájékozott, művelt és sugárzóan intelligens és emellett olyan szerény, olyan illedelmes, olyan előzékeny és szolgálatkész, mint egy jól nevelt kis diák. Politikai talentum, valóságos politikai zseni volt az ifjú Vay Béla gróf, aki a nap világosságával látta meg a jelentős belföldi és külföldi események mozgató erőit, azoknak motívumait és a jövőndő alakulás perspektíváját. Amellett, hogy tudományosan képzett, meggyőződésszerű szociáldemokrata volt, bámulatosan biztos ítéletei és frappáns megállapításai voltak a magyar politika egykori és mostani szereplőiről és valósággal élmény volt hallgatni nagybátyjáról, Andrássy Gyuláról való fölényes és lenéző vélekedéseit és lebilincselően tudta jellemezni Tisza István alakját, akinek képességeivel szemben szintén meglehetősen szkeptikus volt és érdekes és följegyzésre méltó, hogy Bethlen Istvánt ő már akkor veszedelmes és tehet-

séges politikusként mondta, aki Tiszánál különb koncepció és — fejtegette az ifjú Vay — mert skrupulus nélküli és meggyőződésten politikus, igen nehéz dolog lesz őt levakarni az ország nyakáról.

Igy jellemezte Vay Béla a magyar politika szereplőit és közben a meghatott tisztelet, csodálat és az ellágyult szeretet hangján beszélt Károlyi Mihályról, annak feleségéről Andrássy Katinkáról és azzal a gondolattal foglalkozott, hogy el fog hozzájuk menni és néhány hónapig az ő környezetükben fog élni. „Az Ember”-be két cikket írt Vay Béla, két pompás és a kurzus bűneit vehemensen ostorzó publicisztikai művet. Ezekben az időkben engem nem igen lehetett látni Vay Béla nélkül. Nemcsak a szerkesztőségben, hanem hietzingi lakásomban is állandó vendégem volt Vay Béla, aki gyakran a kora reggeli órákban megjelent már nálam és velem étkezett, velem dolgozott, velem sétált, velem jött a kávéházba és együtt töltötte velem az egész napot. Késő este váltunk el egymástól, hogy reggel ismét találkozzunk. Ennek a megható ragaszkodásnak oka után érdeklődve, Vay Béla szemérmesen pironkodva vallotta be, hogy ő tulajdonképpen azért van állandóan szorosán mellettem, mert veszedelmesnek itéli a helyzetemet és ő izmos fiatalember, aki esetleges támadásokkal szemben védelmébe öhaját engem venni. Mondta és kihuzta zsebéből vas boxerét, amelyet mindig magánál hordott. Spadaszinom, testőröm, hú oltalmazóm, barátom, munkatársam és elvtársam volt nekem a fiatal Vay, akit elvittem az emigráns kávéházakba, ahol Jászai Oszkár, Szende Pál, Hock János, majd Lovász Márton, Garami Ernő és Kunfi Zsigmond, Böhm Vilmos, Garbai Sándor, Rónai Zoltán társaságában igen jól érezte magát és szerényen, de csudálatos koraérett bölcsességgel beszélgetett el velük. Aztán megindult ellene a hajsz, özvegy és világtalan édesanyját, aki a steinhofi elme-gyógyintézetbe két elmebeteg fiát ápolta, a bécsi magyar követségre idézték, ahol Bethlen István miniszterelnök föl-háborodását és megütözését tolmá-csolták afőlött, hogy ő az emigránsok közé keveredett és „Az Ember”-be a magyar kormányt súlyosan támadó és Károlyi Mihályt magasztaló cikkeket írt. A magyar kormány azt követelte, hogy vagy térjen nyomban önként haza Vay Béla, vagy pedig toloncolja ki a rendőrség Bécsből. Vay Béla elbeszélte nekem, hogy az édesanyját megfenyeggették a követségen azzal, hogy a rendőrségen eljárnak a fia ellen, sőt a hajsz tovább fejlődött és a nyiregyházi árvaszék Bethlen utasítására özvegy Vay grófnét megfosztotta a fia felett való gyámi jogaitól és helyébe törvényellenesen kinevezték gyámnak az ifjú nagybátyját, Vay Gábor grótot. Az új gyám, ugyszintén a nyiregyházi

árvaszék két táviratot intézett a bécsi rendőrséghez, amelyben tiltakoztak az ellen, hogy a kiskoru Vay Béla grófnak Bécsben tartózkodási engedélyt adjanak és egyenesen megkérték a a bécsi rendőrséget arra, hogy Vayt tartóztassák le és toloncolják a magyar határra. Vay Béla grótot a rendőrségre idézték és ő az én társaságomban jelent meg Presser dr. rendőrtanácsos előtt, ahol én kifejtettem, hogy a fiatal Vay azok után, hogy „Az Ember” munkatársa lett, politikai menekült,



Vay Béla gróf

akinek menedékjoga van Bécsben és ezért én nyomtatókosan kértem a tartózkodási engedély megadását és tiltakoztam a magyar kormány és a grófi család illetéktelen és toladó beavatkozása ellen. Presser dr. kijelentette, hogy ő az árvaszéknek és a kiskoru gyámjának távirati tiltakozása ellenére nem állíthatja ki a tartózkodási engedélyt, de Vay gróf kiutasítását és kitoloncoltatását sem hajlandó elrendelni és így ő egyelőre tartózkodási engedély nélkül maradjon Bécsben. Ez a maximum, amit a bécsi rendőrség ez ügyben tehet és én tudomásul vevén Presser dr. kijelentéseit, ettől fogva még fokozottabban vigyáztam a fiatal Vayra, akit a Károlyi-pár ismételtén a legnagyobb szeretettel ajánlott az oltalmunkba és levelekben figyelmeztették őt is és engem, hogy jól vigyázzunk, mert az ellenforradalom bosszúja előbb-utóbb elfogja érni a gyermek Vayt.

Vay Béla majdnem mindennap kiment édesanyja és beteg fiverei látogatására a steinhofi szanatóriumba. Amikor onnan visszatért mindig panaszkodott, hogy a magyar kormány és a család egyre nagyobb nyomást igyekszik kifejteni

az édes anyjára és még mindig követelik az ő eltoloncolását. Hogy a nyilvánosság ellenőrzése alá vonjam Vay Béla ügyét, „Az Ember” 1921. évi szeptember hó 18-án megjelent számában „A magyar kormány bosszuhadjáratára Vay Béla gróf ellen” címmel megírtam az egész üldözési hadjáratot. A család azonban nem hagyta abba a hajszát és Vay Béla egyre idegesebben panaszkodott nekem, hogy nem hagyják őt békében. Arról is beszélünk gyakran, hogy tekintettel arra, hogy a két fivére valóban elmebeteg, ő reá is ráfogják majd egy szép napon, hogy tébolyodott és egy látogatás alkalmával esetleg ott tartják örökre a steinhofi elme-gyógyintézetben. A fiatal Vaynak magának is voltak ilyen aggodalmai, de végül is azzal nyugtatta meg önmagát, hogy az ő édesanyja nem tűrne el egy ilyen vérlázító szörnyüségét ő ellene. A fiverei betegségét orvosi tudományos könyvekből pontosan megtanulta és ha nyomtatásán is hatott rá, hogy ő is elmebeteg, igen objektíven beszélt arról, hogy bár a család terhelte, az ő két bátyjának betegsége nem olyan természetű még sem, hogy attól kellene tartania, hogy ő is megbetegszik. Valóban, Vay Béla grófnak nyoma sem volt semmiféle elmezavarának, neki csudálatos fényes és hibátlanul működő elméje volt, sugárzóan okos, nyugodt, fegyelmezett és elmélyedt, korát maghaladóan komoly, de egyébként virágzóan egészséges ifjú volt szegény. Hónapokon keresztül élt közöttünk Vay Béla gróf, amíg egy szép napon eltűnt, nyoma veszett és azóta nem láttuk többé. Máról holnapra tűnt el a szemünk elől Vay Béla és én heteken, hónapokon keresztül gyötörtem magam a kérdéssel, hogy hova lett a mi fiatal barátunk. Ismételtén kifejeztem azt a gyanumat, hogy a család vagy erőszakosan Magyarországra hurcolta, vagy tébolydába csukatta a fiatal Vayt. Sokat, nagyon sokat beszélünk emigráns körökben Vay Béla gróf rejtélyes és gyanús eltűnéséről, de teljesen tanácstalanok voltunk és nem tudtunk a segítségére sietni és nem volt egyetlen nyomunk se, amelyen a felkutatására elindulhatunk volna.

Néhány nappal ezelőtt fejbe vágott azután a dermesztő rémhír, hogy Vay Béla gróf az Inzensdorfi tébolydában agyonverte az ápolóját. Az én lelkemből soha senki ki nem égetheti a rettenetes gyanút. Vay Bét csak erőszakosan hurcolhatták be vagy tarthatták bent a tébolydában, ahova ép elmével csukatta be a magyar kormány és a családja. Én nem tudom, hogy ma már ép elméjű-e a fiatal Vay, vagy pedig a két esztendő elme-gyógyintézet-i rabság valóban megtébolyította a családilag amúgy is terhelt ifjút, aki önkívületi rohamában végzett szerencsétlen ápolójával. Lehet, hogy Vay Béla valóban megtébolyodott a tébolydában.

De az is lehet — és én bennem kiírt-hatatlannal él a gyau, — hogy Vay Béla gróf még ma is egészséges elmével él az örültek között és miután több, mint két esztendő óta erőszakosan ott tartják rettenetes helyzetében és mert onnan minden áron szabadulni akart, szökés közben az utját álló ápolót agyonverte, mert nem bírta többé a tébolydai levegőt és mert szabadságra vágyott meggyőzött fiatal élete. Mit szenvedhetett Vay Béla több, mint két esztendő óta, mi lehetett vége a lelkében, hogy hervadt, romlott fiatal és tündöklően értelmes egyénisége, hogy pusztulhatott, vesztett és végre egy álmatlan és lázas éjszakán ivóltó haraggal indult ki a szabad, napfényes világba és a szegény ápolót, aki utjába állt, hát azt agyonlötötte. Lehet, hogy még józanon, de az is lehet, félek, hogy már tébolyodott aggyal...

Lehet is, meg muszáj is ezt a tragikus, rémes és boldogtalan ügyet tisztázni. Magyar lapok azt hazudják, hogy Vay Béla annak idején össze veszett az emigránsokkal és az a rögeszméje támadt, hogy őt az emigránsok üldözik, mert cserbe hagyta őket és valakire, akit az emigránsok kémjének tartott, jótall támadt rá. Alávaló rágalom, hogy Vaynak valaha is a leghalványabb nézeteltérése támadt volna az emigránsokkal, ellenkezőleg, mindvégig a leggyöngédebb barátságban, a legmeghittebb egyetértésben élt velük. Ezennel mélyen megrendülve, tört szívvel és vérző fájdalommal a fiatal áldozat nemes egyénisége iránt, megteszem a következő ajánlatot: Engedjenek engem be az inzenzdorfi tébolydába és hagyjanak engem 15 percig négy-szemközt egyedül maradni Vay Bélával. Én nem félek attól, hogy rám rohan és megöl, mert nemcsak az emigránsok kémje, hanem maga az állítólag ma már rettegett emigráns fog szemben állani az állítólagos üldözési mániájával. Ha elevenen és ép kéz-láb kerülök ki Vay Béla szobájából, akkor én majd mindenképp megbízhatóbb orvosi véleményt fogok mondhatni a szegény, agyonüldözött Vayról. Majd meglátom, hogy rám rohan-e, vagy pedig reszketve és fildokolva fogja-e elpanaszolni, hogy mi történtik vele immáron harmadik esztendeje, azért mert három évvel ezelőtt, egy szelid augusztusi délelőttön, lobogó, fiatal lelkesedéssel és harci kedvvel megjelent „Az Ember” szerkesztőségében. Kérve kérem, sirva és dühöngve követelem, hogy engedjenek be engem tizenöt percre a Vay Béla vasketrecébe...

Göndör Ferenc

## Olvásóinkhoz!

„Az Ember” legújabb száma rendetlenül és késéssel jut az olvasó kezébe. A rendes heti megjelenésünk ismét kis forgalmi akadályba ütközött. Ezért újból és nyomtatékosan fel kell hívunk árusítóinkat és előfizetőinket, hogy hátralekban lévő előfizetési díjait sürgősen küldjék meg „Az Ember” kiadóhivatalának. Egyben felkérjük azokat a barátainkat, akik „Az Ember”-nek új előfizetőket gyűjtöttek, hogy a gyűjtőleveket „Az Ember” kiadóhivatalához (V., Hamburgerstrasse 20.) juttassák a begyűlt összeggel együtt.

**Ha jól akarenni**  
egy csak a  
**SCHWARZ Restaurációba**  
menjen  
**II., Rotensterngasse 31.**  
Magyar korosokozók találkozóhelye!

# Brazíliai magyar munkások üdvözlőlevele Károlyi Mihályhoz

Saó-Paulóban megalakult a Magyar Köztársasági Kör

Messzi Braziliába elszármazott lelkes és derék magyar munkásokról érkezik hozzánk megható híradás. Arról kaptunk részletes tudósítást, hogy Brazília Saó-Pauló városában emigrált magyar munkások megalakították a magyar köztársasági kört és az alakuló gyűlésről üdvözlő levelet intéztek minden magyar emigránsok nemes vezéréhez, Károlyi Mihályhoz. Nagy meghatottsággal olvastuk el a levelet, amely leírja, hogy Braziliába szakadt, kipróbált bajtársaink miképpen ültek össze június hó 1-én megalakítani a Saó-Paulói magyar köztársasági kört. A kör alapítói és vezetői csupa régi harcedzett embere a magyar munkásmozgalomnak, akik becsülettel vették ki a részüket mind a két forradalomból és akikre egy szabad magyar köztársaságban még komoly és érdemes munka vár. Testvéri üdvözlőlevelet küldjük a Saó-Paulói magyar köztársasági körnek és sok sikert kívánunk működésükhez.

Alább szövegre közöljük a Braziliában is kulturális célokért harcoló magyar munkásoknak Károlyi Mihályhoz intézett üdvözlő levelét:

A Magyar Népköztársaság szám-  
üzetésében élő Elnökének  
Károlyi Mihálynak

Mink, mint a forradalmi eszme száműzetésben élő harcosai, üdvözlőlevelet küldjük azon pillanatban, amidőn itten, Saó-Paulóban megalakították a magyar köztársasági kört, melynek iránya az Ön által 1918 október 31-én kikiáltott Magyar Népköztársaság alapelvein nyugszik.

Ez alkalmából üdvözljük Önt,

mint a Magyar Népköztársaság első elnökét, azon mélyeséges együttérzéssel, akiben még ma is látjuk vezérünket.

Ezen üdvözlő legyen az Ön kintartó, tántoríthatatlan hitelének egyik újabb támaszlopa, egyik újabb alapköve. Kérjük, ápolja és tartsa fenn továbbra is az Október eszméjét és ha jön majd a történelmi pillanat, újból emelje fel ennek a forradalomnak tisztá zászlóját. Mert bár minket, kiket a forradalom hullámai ily messzire elsodortak, de hitben nem fogyva, bizunk és hiszünk az emberi jogok győzelmében, az eszme igazságában és az új Október feltámasztásában.

Saó-Pauló, 1924 június 1.

Alulírottak, mint a kör alapító tagjai: Fekete Károly, Fried Emil, Fiola János, Hódossy István, ifj. Rabi István, Marics Bálint, Csillag Henrik, Gárdonyi Miklós, Lakatos László, Balázs János, Miklós László, Várdi Lajos, Lévai Gyula, Wagner Ferenc, Birnigly József, Dombi Zoltán, Mrazek András, Strommer Lajos és a megválasztott vezetőség névsora:

Fried Jenő elnök, Benkő Ferenc II. elnök, Ocsi Gyula I. jegyző, Kovács Gergely II. jegyző, Diesbergel Ignác I. pénztárnok, Kecskeméti György II. pénztárnok, Avaramescu Georg I. könyvtáros, Sándor Antal II. könyvtáros.

Ellenőrző bizottság tagjai:

Rabi István, Schwarz D., Gross Sándor, Feldmann Adolf, Szikra István.

## Börtönlakók

Nem lehet egy napra, de nem lehet egy órára sem megelégedezni róluk. Nem szabad másról beszélni, nem illik másról vitatkozni, amíg az ő ügyük el nincs intézve, amíg az ő balsorsukban fordulat nem történik, amíg ki nem nyitják előttük az öt esztendővel ezelőtt bezárt börtönajtót. Mert öt éve haldokolnak immáron börtöncellák mélyén a magyar forradalmak legáldozatosabb, legderékabb résztvevői. Öt esztendeig a magyar börtönök mélyén: tudjátok-e, hogy szenvedésben, kínban, fájdalomban, éhezésben, reszketésben mit jelent ez? Öt esztendeig bezárva lenni a világ legkegyetlenebb börtöneiben, öt esztendeig nem látni az áldott napsütést, öt esztendeig nem érezni tiszta és szabad levegőt, öt esztendeig nem feküdni ágyban, nem enni asztalnál, nem fürödni kádban, öt esztendeig ott gémberedni, vergődni a rothadt, piszkos közős klozetben, irtalmas Isten, lehet-e fölmérni, lehet-e elképzelni az emberi szenvedésnek ezt a sokaságát? Nem mulhatik el többé nap, hogy róluk ne beszéljünk, nem mulhatik el többé hét, hogy bele ne ordítsuk a világba ezt a fekete szegényt, hogy Magyarországon, a szabadlábban járó rablógylkosok házában öt év óta börtönben, penészes, dohos, büzös odúkban tartanak embereket, akik senkinek sem vétettek, akik nem raboltak, nem gyilkoltak, akik egy nagy tömegmegmozdulás ártatlan részesei voltak: csupán és hinni mertek egy szebb, egy jobb, egy igazságosabb világ eljövételében. Ezért ülnek öt esztendő óta Horthy börtöneiben.

Elszorul a szívünk, ha a magyar börtönlakók százaira gondolunk. Szégyeljük magunkat, hogy mi szabadon járhatunk, ha száműzöttek is, a gyönyörű Ringen és a nap a mi számunkra is süt és a nyári meleg a mi imbólgyó alakunkat is körül lengi és ugyanekkor

százak és százak ott fetrengenek a legsötétebb és legnyomorultabb cellák mélyén. Nincs éjszakánk zavartalan, nincsen nappalunk nyugodt, nincsen egyetlen óránk kintző és gyötrő lelkiismereti furdalások nélkül: hogyan tudjuk tűrni öt esztendő óta, hogy szörnyű rabsorban szenvednek legjobb társaink, akik velünk egyazon ügynek voltak lelkes, odaadó szolgálói. Féltünk, hogy magunk is hibásak vagyunk abban, hogy az ő rabsorsuk ilyen végtelen hosszúra nyúlt, hogy tán nem használtuk fel eléggé a szabadságunkat arra, hogy érettk szót emeljünk, tán mi sem üvöltöttük elég sokszor és elég hangosan a világba a legnagyobb és legszenvedőbb mártírok, a magyar börtönlakók sorsát. Nem tagadjuk, hogy lelkiismeretfurdalások gyötrőnek benűntek, de ha szabad érdeklődnünk, tudnak-e nyugodtan aludni és képesek-e vidáman ébredni a magyarországi szociáldemokrata képviselők, akik ezekben a napokban a nyári parlamenti szünet idilliikus nyugodalmát élvezik és nyilván nem gondolnak azokra, akik miattuk és helyettük is börtönökben rothadnak öt esztendő óta. Oh, a börtönlakóknak nincsen nyári parlamenti szünetjük, nekik szegényeknek nincsen szabadságuk, ők nem mehetnek el nyaralni... Ők ott rothadnak télen-nyáron, tavasszal és ősszel a magyar börtönök sötét celláiban és a huszonöt szociáldemokrata képviselő és az egész szervezett magyar munkásság ezt tűri. Példátlan árulás ez, szegény és gyálat az nekünk ég az arcunk a szegényirtól, amikor arról beszélünk. Mi is szegénylünk magunkat, de nem szegényli ma-

gát a magyarországi szociáldemokrata párt, a parlamenti frakció, a pártvezetőség és nem szegényli magát az egész magyar munkásság?

Mit gondolnak a parlamenti szünetet tartó szociáldemokrata képviselők: nem kellene a nemzetgyűlést a börtönlakók kiszabadítása érdekében összehívni? És mit gondol a magyar munkásság: ha a szociáldemokrata képviselők vonakodnak a nemzetgyűlést ebben a legfontosabb, legegésőbb és legsürgösőbb dologban összehívni, akkor nem kellene ezeket a szociáldemokrata képviselőket elkergetni és mandátumuktól és pártvezetőségi tagságuktól megfosztani? Vagy meddig várjanak még a magyar börtönök szerencsétlen lakói? A szabadlábban lévőeknek még nem volt elég az öt esztendő?

## Új emigrációs rendelet

Amint ma beavatott forrásból értesülünk, a külügyminiszterium a hazatérő emigránsok utlevezéinek kiadása tárgyában rendeletet intézett a külföldi magyar követségekhez. A rendelet két kategóriába osztja az emigránsokat.

Az első csoportba tartoznak azok, akik ellen a kommunizmus alatt elkövetett u. n. kommunista bűncselekmények miatt bünvádi eljárás van folyamatban és ellentük nyomozó levelet adtak ki. A második csoportba pedig azok kerülnek, akik az emigrációban követték el „bűncselekményt” és ezért bünvádi eljárás tétetett, illetve még nem tétetett ellentük folyamatba.

Az első csoportba tartozók, ha haza akarnak térni, a követség útján az igazságügyminiszterhez kérvényt nyújtanak be, amelyben kéri, hogy a nyomozólevél vonassék vissza és engedtessek meg nekik, hogy szabadlábban védekez-hessenek. (Tehát pertörésléről, amnesztia-ról szó sincs!) A második csoport viszont a követséghez kell, hogy terjessze a kérvényét, amelyben hazatérésre engedélyt kérnek. A kérvényhez erkölcsi bizonyítványt kell csatolni, mely azt igazolja, hogy a kérvényező hol volt, mivel foglalkozott, a magyar állam és társadalom törvényes rendje elleni magatartást nem tanusított és az ilyen magatartást tanusító egyénekkal összekötésben nem állott. A kérvényekkel a minisztertanács foglalkozik, amely az illetékes ügyészi javaslatok alapján dönt minden egyes kérvény felett. Kedvező miniszteri tanácsi határozat esetén a hazatérni kívánó emigráns a követségen sajátkezűleg egy nyilatkozatot köteles aláírni, amelyben a többek között arra kötelezi magát, hogy hazatérése után nem vesz részt politikai pártban, politikai egyesületek és szervezetek megszervezésében, vezetésében és működésének irányításában, politikai gyűlés rendezésében és összehívásában, a gyűlésen tisztet nem visel, fel nem szólal, politikai lap szerkesztője vagy kiadója nem lesz, politikai cikket sem a nevével, sem névtelenül nem tesz közzé és minden szembeülnő politikai magatartástól tartózkodni fog. A reverzális aláírói tudomásul veszik, hogy ha ígéretüket nem tartják meg, úgy „esetleg személyes szabadságukat korlátozó intézkedések fognak ellenük alkalmaztatni.” (Ez kedves: tudomásul kell venniük, hogy internálni fogják, esetleg letartóztatják őket). A második csoport emigránsai ezenfelül, feltéve ha a minisztertanács hozzájárul hazatérésükhöz és hajlandók magukat alávetni a nem is egészen bizonytalan kimeneteli bírói eljárásnak, arra is kötelező ígéretet tesznek, hogy igyekezni fognak az ország területén kívül maradt társaikra oly irányban hatni, hogy az ország elleni propagandát szüntessék meg. Már most azok az emigránsok, akik magyar honosságukat okirátilag minden félreértés nél-

**RENAISSANCE-BAR**

(DUKESZ-BAR) I., SINGERSTRASSE 9  
Egyetlen magyar mulató! Legjobb cigányzenekar! Naponia 2-ig, hétfőn 4-ig nyitva.

kül igazolták, a reverzalist a követésen aláírták és hazatérésüket a magyar kormány minisztertanácsa engedélyezi, azok részére a követség nem utlevelet, hanem hazatérésre szóló igazolványt állíthat ki, amelyen fel van tüntetve, hogy az illető tagja volt az emigrációnak, az országból rendellenesen távozott, de igazolva van. Az a magyar emigráns, aki a fenti, kissé hosszadalmas eljárásnak nem veti alá magát és a lehetetlen szövegű reverzalist nem hajlandó aláírni, szintén kaphat hazatérésre szolgáló igazolványokat a magyar követségtől, de erre az igazolványra nem írja rá a követség, hogy „igazolva van”. Ezeket a hazatérő emigránsokat nyomban a határ átlépésénél őrizetbe veszik és a Tolonházban tartják fogságban addig, amíg nem igazolják őket és ügyüket főtárgyalásra nem viszik. — Röviden ez a legújabb emigrációs rendelet tartalma, amely mindenre jó, csak arra nem, hogy komolyan likvidálja az emigrációt. Erre a gujavacsorára aztán nem lehet beinvitálni az emigránsokat. Ezt a békát, amely a reverzalist jelenti, nem lehet lenyelni. A király-puccs lázadóit megnyíval egyszerűbben likvidálták. Ha a magyarországi szociáldemokrata párt 25 fővényhozója ezzel a kormányrendelettel meg van elégedve, akkor véresen sajnáljuk, hogy a reverzalist már nem régebben követelték a hazatérő emigránsoktól, amikor még Payer, Peidl, Büchler, Kondor és a többiek indultak haza. Őt évi bujdosásban elcsigázott emberekkel nem illik tréfálni.

## Bécsi Miniaturök

Kárményer

Egy kávéházi fülke az ablakmélyedésben. Oh, nagy csuda ez, nagy csuda. Mint a fűge orsó, meg a déli korzó színre színt toborzó...

Zöld kalapos siber fut a börze felé, egy rendőr halottot juttat az autó elé, egy pesti gavallér befordul a Krantzba, bécsi primadonna lottyan a fiacskába, falábú rokkant esd könnyes alamizsnát, suszterinas lóball lakfényes csizmát, biedermayer néni lépegett bottal, pápaszemes angol ifju kokottal két újságíró, cigányul lompos, jó öreg szerzetes, fekete gombos, a háziasszonyom szökere festve, egy nőstény kis kutyá a himre lesve, Fényes Samu doktor: lengő nagy szakállal, egy kopott emigráns, ki örökké lábál, futó fiskális, kövér aktatáska, Rózsa Bözsike és Holländer Ninácska, lemerős direktor s egy kormánytanácsos, währingi vendégtős vagy mézeskalácsos, fiakker, ringó, ostorkacsaringó, virágáros asszony, szegfű, rózsabimbó, papa a mamával, gyerek a dadával, Stunde-árúsító újságarmadával, és himbál, rengedez, hullámszik, lengedez a fülke körül a zsongó bécsi utca s mire az alkony leborul s az első villamlámpa kigyullad lehuza a pincér a függönyt az ablakon s kezembe nyomja az Acht Uhr Blattet. Dévény Jenő.

**Hatvany Lajos házassága.** Hatvany Lajos, a kiváló író és publicista, öt esztendő óta sorstársunk az emigrációban, házasságot köt Marton Erzsébettel, Marton Sándor budapesti ügyvéd leányával.

## Speciális magyar ételek

ebéd és vacsora a legolcsóbb árban az újból megnyílt

## Molnár-féle étteremben

kapható

II. TABORSTRASSE Nr. 11/b

# Megcsalva és még sem megelégedve...

Méla riport a fehér főhadnagyról, eredeti kurzusbuktató okmányokról és két millió osztrák koronáról

Írta: Göndör Ferenc

Alább egy szontyolódott ember bánaatos beszámolóját olvashatja a megdöbent olvasó, arról, hogy egy ügyes és szimpatikus fehér főhadnagy hogy mutatta meg neki alig két millió osztrák korona ellenében az ígért földjét, amelyet azután hirtelen elzárt káprázó szegény szemei elől, amelyekkel most melankólikusan néz a tovatűnt délibábos képek után és elmult ifjúságával együtt gyászolja a nem kevésbé visszahozhatatlanul elveszett, elmult két millióját is. Mielőtt a dolog történetének elbeszélésébe fogunk, tudnia kell az olvasónak, hogy öt esztendő száműzetésünk idején megkörnyékezett már bennünket a világnak minden szemetje, hogy jószándéku embereken kívül csirkefogók és szélhámosok tömegesen szoktak felkeresni bennünket és igazán nem vagyunk hiszékenyek és könnyen rászedhetők, hiszen eléggé megedződöttünk és óvatosságból, elővigyázatosságból, körültekintésből nem igen adhat nekünk leckét senki. Tudnia kell az olvasónak azt is, hogy öt esztendőn keresztül értünk el kisebb-nagyobb újságírói sikereket és nem mulasztottunk el egyetlen alkalmat sem, ahol sebet ejthettünk a fehér terror emberirtó kurzusán és hosszú időn keresztül egyedül mi gyűjtöttük össze és mi hoztuk nyilvánosságra a fehér terror rémtetteiről szóló súlyos adatokat, okmányokat, aktákat. Nem illik azonban fagadni, hogy ma már kissé fáradtak vagyunk és hogy tisztességes és áldozatos harcunk meglehetősen holtpontra jutott és az utóbbi időben bizonyos apátia nehezedik ugynevezett hadmozdulatainkra. Ebben a csüggedt és reménytelen hangulatban toppant be hozzánk az elmult hetek egyik borús délutánján egy huszonhat év körüli kékszemű, szőke, szomorú fiatalember, egy ötven esztendősnak látszó kopott öreg ur kíséretében. Az öreg ur osztrák postafisztné mondotta magát és elbeszélte, hogy a vele megjelent fiatalember előkelő magyar család gyermeke, a nemzeti hadsereg főhadnagya és hónapok óta az ő házában vendége. A szerény modoru fiatalember ekkor csöndes és illedelmes hangon elbeszélte, hogy ő menekült magyar tiszt, aki Tornyay László néven mutatkozott be, de mindjárt őszintén megmondotta, hogy nem ez az igazi neve, ám ne haragudjunk, de kénytelen inkognitóját egyelőre megőrizni. Előadta azután az állítólagos Tornyay László, hogy ő nagyon sok kompromittáló adattal rendelkezik a fehér hadsereg ellen. Nem tagadta, hogy ő is fehér tiszt volt, aki velünk, emigránsokkal szemben ellenségesen érez és gondolkodik. Most azonban, egyrészt kényszerhelyzetben van és szüksége van a segítségünkre, másrészt kezdi a dolgokat másképpen látni és hajlandó volna adatokat szolgáltatni „Az Ember” számára.

Megnéztem magamnak a gyöngén öltözött és meglehetősen ostoba ember benyomását keltő ifjút, akinek egyik fülén sebesülés forradásos nyomai láthatók és igazán nem volt az az impresszióm, hogy szélhámosal állok szemben. Mindjárt át is adott néhány kéziratot és én nyomban átnyújtottam neki gyorssegély címén ötv ezer koronát. Azt hittem, megsértem, de csalódtam, Tornyay László huszár főhadnagy ur mohón zsebre gyúrta az ötv ezer koronát és másnap ismét megjelent nálam és ettől fogva minden nap eljött „Az Ember” szerkesztőségébe, hol az öreg postafisztné, hol egyedül. Nap-nap után többet árult el életének titkából. Elmondotta, hogy huszár főhadnagy és parancsörtszjtje volt annak idején Sréter hadügyminiszternek. Szolgált Osztenburg mellett

is, tagja volt a legkülönbözőbb különítményeknek és néhány hónappal ezelőtt a Ferenc József laktanyában, ahol szolgálatban volt, két, oda behurcolt civilembert, személyes ismerőseit, akiket egy hadnagy tartóztatott le, a hadnagy tiltakozása ellenére szabaddá helyezte. Közben megérkezett egy százados, aki a hadnagy panaszára öt goromba módon vonta kérdőre, majd amikor ő ez ellen tiltakozott, a százados öt arcu utította. Erre ő kirántotta nehéz lovassági kardját és átvágta fellebbvalójának, a kapitánynak mellét, amire őt letartóztatták és mert a kapitány néhány heti kilódás után meghalt, ellene gyilkosság vádja miatt indult eljárás. Az édes anyja audiencián jelentkezett Horthy kormányzóknál, aki nemcsak jóbarátjuk, de rokonuk is nekik, de hasztalan könyörgött kegyelmért, Horthy ridegen elutasította. Az ő családi birtokuk ott van Kenderes mellett, a Horthyék szomszédságában és erre a birtokra kölcsönt szerzett az anyja és száz millió magyar koronával megvesztegettek a katonai fogház egyik szolgálatot teljesítő őret, aki megszöktette őt a fogházból, miután, vagy mielőtt halálra ítélték. Kalandos módon menekült el ezer dollárral a zsebében, amit szintén az édes anyjától kapott Budapestről és néhány hónapig Jugoszláviában bolyongott, ahol a magyarok kifosztották és most itt van már több mint hat hét óta Ausztriában, egyetlen fillér nélkül, ennél a kedves öreg postafisztnél, aki viszontszolgálatul a családjával együtt az ő birtokukra fog most menni Magyarországra nyaralni, ő azonban szeretne tovább jutni innen és arra kér, hogy szerezzek neki valami munkálatot külföldön, hogy vízumot és menekülési lehetőséget kapjon, mert fél a magyarok bosszujától és attól tart, hogy előbb-utóbb felfedezik, hogy itt van és az osztrák hatóságok kiszolgáltatják őt Magyarországnak és akkor menthetetlenül kivégzik. Fantasztikus, valószínűtlen és tulságosan vadregényes volt ez a történet, de annyi bárgyú őszinteséggel mondotta el az állítólagos huszár főhadnagy, hogy én megsajnáltam és szereztem neki egy szerződést egy belgiumi bányába, amire ő elment azzal, hogy utlevelet, vízumot szerez és ha szerencsésen átjut az osztrák határon, akkor levélben közli velem, hogy hálából hol vehetem fel az ő szenzációs okmány-gyűjteményét a fehérek ellen. Esküdözött égre-földre, hogy sem nem gyilkolt, sem nem vert meg soha forradalmárokat, ő csak kötelességszerűen letartóztatta őket, de a kínzásokban nem vett részt.

Néhány nap mulva ismét megjelent nálam Tornyay mester és egy jegyzéket nyújtott át nekem arról, hogy miféle akták vannak az ő birtokában. Bizonyítottam, hogy komoly aktákról van szó, egy hanyag kézmozdulattal átadta nekem az itt alább szó szerint közlendő okmányt, mely a leghírhedtebb különítmény hivatalos magasztalását tartalmazza.

**M. kir. székesfehérvári gyaloghadosztály parancsnokság.**

16. Hadosztályparancs.

Budapest, 1920. március 31.

**A sz. fehérvári vadász zlj. megdicsérése**

A budapesti körletparancsnokság 2384—főp. számú rendeletét teljartalmulag közlöm:  
A székesfehérvári vadász zászlóalj,

mely a magyar nemzeti hadseregnek Budapestre történi bevonulása óta teljesített ezen katonai körlet területén szolgálatot, felsőbb rendelkezés folytán Budapestről távozik.

Ezen a nemzeti hadseregnek úgyszólván a magvát képező kiváló alakulat itt tartózkodása egész ideje alatt az ország újjáépítésének súlyos, kezdő napjaiban állandóan nehéz, odaadó, fáradságteljes munkát végzett a főváros rendfenntartása körül.

Budapest, az ország ezen megmentője és minden salakkal telített fővárosának rendfenntartásában, a veszélyes elemek ártalmatlanná tételében s ezáltal a konszolidáció megteremtésében ezen zászlóaljnak kiváló nagy érdemei vannak.

Midőn ezen derék csapat a körlet területéről távozik, hogy értékes katonai és hazafias erőnyeit másutt hasznosítsa és hogy eddigi jó hírnevét öregbítse, itteni szép, eredményes, de nehéz és fáradságteljes odaadó munkálkodásáért, melyet a zászlóalj minden tagja, tiszt és legénység egyaránt, igazi hazaszeretettől áthatva és hevitve teljesített, a haza és szolgálat nevében a zászlóalj kiváló parancsnokának, azonkívül a zászlóalj minden egyes tiszt és legénységi tagjának őszinte köszönetemet és dicséret elismerésemet fejezem ki.

Vezesse a zászlóaljat továbbra is az a szent hegyület, mely végeredményben az ezeréves magyar hazát fogja újjáteremteni!

Azonkívül elhozott néhány másolatot, amelyeket az eredeti aktákról készítet. Hiába kapacitáltam, hogy mutassa meg nekem legalább ezeket az aktákat, kijelentette, hogy ezt nem teheti meg, ne haragudjak a bizalmatlanságért, de ő fél, hogy én akkor elveszem tőle ezeket az okmányokat és esetleg a hatóság kezére juttatom őt és akkor neki vége, tehát ő tiszt becsületzavará fogadja, hogy nekem rendelkezésemre bocsájtja ezeket az iratokat eredetiben, de előbb menekülnie kell, előbb biztonságban akarja tudni saját személyét. A nekem átnyújtott és az ő sajátkezű irásával irt jegyzék a következő ötvenhét darab okmányról tartalmazott összeállítást:

### Jegyzék

1. 7 darab levél Horthy fővezér-kormányzótól 1—7.
2. 1 darab sz. biz. tiszt parancs Horthytól, az atrocitásokra vonatkozólag. 8.
3. 3 darab okmány a „Népszava” szerkesztőinek a kivégzése. 9—11.
4. 2 darab okmány az Erzsébetvárosi polgári kör elleni merénylet. 12—13.
5. 2 darab jkv. jelentés Bácsai elfogatása s kivégzése. 14—15.
6. 3 darab jkv. parancs Nowikovik kivégzése tárgyában. 16—18.
7. 11 darab hiv. jelentés s beszünetelési parancs Héjjas atrocitásairól. 19—29.
8. 4 darab hiv. jkv. Prónay atrocitásairól. 30—33.
9. 10 darab okmány különböző politikai gyilkosságokról s a vád megszüntetése. 34—43.
10. 5 darab katonai okmány, fegyverek elrejtése, hadrend, bizalmas mozgósítási parancs, a csapatok elhelyezkedése háború esetén. 44—48.
11. (Hs) 2 darab okmány Héjjas támadó terveit. 49—50.
12. 4 darab szig. bizalmas parancs az önálló parancsnokok részére. 51—54.
13. 2 darab Héjjas-Horthy levelezése. 55—56.
14. 1 darab Schiffré. 57.

Edzett gyerek vagyok, de amikor átolvastam ezt a jegyzéket, forogni kezdett velem a világ. Azután átfutottam

Az előkelő magyarok csak  
„Gleich cipőt”

vásárolnak. Ujjonnan megnyílt cipőszalon. A legmodernebb és legfinomabb női és férficipők dúsz választéka.

Wien, I. Rotenturmstrasse 20

(Az „Orendy” szőnyegház mellett)

„Az Ember” olvasó 3% árkedvezményben részesülnek!

azt a néhány másolatot, amelyek borzalmasabbnál borzalmasabb adatokat tártak elő. Csak úgy találok rá ragadom ki és mutatom be a következő aktamásolatot.

M. fővezérség Siófok.

Szigorúan bizalmas  
Államügy.

Futár által személyesen kézbesítendő.

Geréb István százados urnak  
Tapolca.

Kedves Geréb!

Megbeszélésünk szerint értesítelek, hogy az ottani szervezett tisztí karhatalommal csinálhatsz zavargásokat a zsidók ellen. Ez mint tudod, politikai szempontokból nagyon hasznos lenne szegény hazánkra nézve. Mint ismert megbízható, körültekintő, meggondolt magyar férfi nem szükséges azt hiszem, hogy elővigyázatra intsek. Neved lehetőleg ne szerepeljen s úgy intézd, nehogy valaki politikai hátterére gondoljon a dolognak. Legyen a keresztény lakosság jogos felháborodásának feltüntetve. Ha pár zsidó meghal, annál jobb.

Siófok, 1919. augusztus 29.

Hazafias üdvözléssel  
Horthy.

Tessék tekintetbe venni, hogy Siófokon ebben az időben Horthy fővezér élet és halál ura volt és valóban tömegesen irtották, akasztották és gyilkolták ezekben az időkben Siófokon az embereket. Azonkívül Tapolcán a nemzeti hadsereg ugyancsak ebben az időben valóban rendezett nagyarányú vérengzést és így nem látszott valószínűsülni, hogy ennek a levélmásolatnak az eredetije valóban ennek a hűlye fiatal embernek a kezében van még ötvenhat darab hasonlóan pördöntő bizonyítékkal egyetemben. Mit tagadjam, felváltott a dolog, mert úgy gondoltam, hogy ezeknek az eredeti okmányoknak a segítségével döntő csapást lehet mérni a Horthy-rezsimre. Azt nyomban kijelentettem, fehér főhadnagyomnak, hogy azt az öt darab katonai okmányt, amelyek fegyverek elrejtéséről, hadrendről, bizalmas mozgósítási parancsról és a csapatoknak a háború esetén való elhelyezkedéséről intézkednek, nem óhajtom fölhasználni és nyilvánosságra hozni, mert Magyarországot nem szeretném denunciózni külföldi ellenségei előtt és én nem az ország, hanem a kurzus ellen akarok csupán küzdeni. Ezt nagyon nagy örömmel vette tudomásul a főhadnagy ur, aki maga is mindenkor hangsúlyozta hazafias magyar érzelmeit. Ekkor történt azután, hogy minden átmélet nélkül azt közölte velem az állítólagos Tornay főhadnagy, hogy neki két millió osztrák koronára volna szüksége azért, hogy utlevelet válthasson magának és hogy utköltse legyen Belgiumig. Ezt a két millió koronát kéri tőlem ezekért az okmányokért, mert erre a pénzre most letörtségében feltétlenül szüksége van és ha majd közli velem külföldi címét, akkor, ha tehetem, küldjek még neki egy kis pénzt, mert hiszen jól tudhatom, hogy ezeknek az okmányoknak milyen horribilis értékük van.

Közöltem vitéz fehér főhadnagyommal, hogyha az okmányok valódiak, valóban minden pénzt megérnek nekem, mert hiszen ezekkel az okmányokkal meglehetősen bukhatni Horthyt és egész táborukat. Nincsen tehát olyan áldozat, amit én meg ne hoznék, de mégis csak látom kellene előbb ezeket az okmányokat. A főhadnagy szivszaggató módon magyarázta, hogy ez lehetetlenség. Erre abban állapotunk meg, hogy én átadom neki a két millió koronát, amelynek ellenében ő a bécsi főpostára ajánlott csomagban poste-

restante az én nevemre feladja ezeket az okmányokat, nekem átadja a feladó vevényt és közli velem, hogy ő tulajdonképpen kicsoda és azután nyomban elutazik és én a postán másnap felveszem a csomagot. Nyugodtan közöltem a főhadnagy urral, hogy ezek után pedig azt csomagolhatja abba a postarostante csomagba, amit éppen akar, ha tetszik valami egészen gusztustalan holmit is küldhet az én címre, mert én egészen biztosan elfogok menni és fel fogom venni a postán a csomagot és ezt megelőzően átadom neki a két millió koronát. Arra kérem tehát, hogy ha megcsal, amihez ezennel módot nyújtok neki, ne tekintsen ezért hűlyének, mert én tisztában vagyok azzal, hogy legalább kilencvenkilenc százalék eshetőség az, hogy be fog csapni, de nem lévén kalmár ember, nincs jogom azt az egy százalék lehetőséget elejteni és kötelességem a két millió koronát kifizetni, mert ha azt nem tenném, akkor amíg élek, mindig szemrehányást tehetnék magamnak, hogy egyszer lett volna alkalom Horthyék megbuktatására és ezt az alkalmat kicsinyes kereskedői gondosságból — mivel csak biztosra akartam menni — elmulasztottam. Nem, én ezt nem tehetem, engem nyugodtan becsaphat, mert én, ime, fizetek. Mondtam, amire ő sértődött teltakozott és tisztí becsületszavát több ízben mellemnek szegezte, amire megállapodtunk, hogy délután négy és öt óra között ő elhozza a postai feladóvevényt, én pedig átadom a két millió koronát. Így is történt. Én elszaladtam a városba kölcsön kéri két milliót és az összeget délután öt órára sikerült is felhajtanom. A főhadnagy már várt rám. Kicsit reszkette, ünnepélyes komolysággal nyújtotta át a feladó vevényt, amire én átadtam neki a két millió koronát. Erre a fiatalember kiegyenesedett és bemutatkozott az igazi névén, mondván:

— Báró Jankovich Besán László m. kir. h. h. főhadnagy vagyok, azután elegánsan kihúzott egy névjegyet és a következő nyugtát írta rá: 2.000.000 K. átvettem.

Wien, 1924 július 17.

Báró Jankovich főhadnagy.

Kérdésekre nyomban kijelentette, hogy a hírhedt különítményi parancsnok Jankovich Besánnak az unokaöccse. Egy pillanatig ugyan felmerült előttem, hogy ez a Jankovich Besán tulajdonképpen nem is báró, hanem gróf, de gondoltam, elvégre tévedhetek, az unokaöccse csak jobban tudja, de különben is — vigasztaltam magamat — lehet a családnak egy grófi és egy bárói ága is. Minden kételyemet eloszlatta az ifjú Jankovich főhadnagy, aki hirtelen leült az íróasztalomhoz és a két millió osztrák koronával a zsebében a következő megállapodást vetette papírra:

#### Megállapodás

Göndör Ferenc ur és br. Jankovich Besán László h. h. főhgy megállapodtak a következőkben: Jankovich L. ur a birtokában levő aktákat azzal bocsájtja rendelkezésére Göndör F. urnak, hogy azokat tetszése szerint a legjobb belátásához képest felhasználhatja lapjában a jelenlegi magyar kormányzat ellen, de sohasem Ma-

gyarország ellen. Göndör Ferenc ur erre kötelezettséget vállal.

Bécs, 1924 július hó 17-én.

Göndör Ferenc br. Jankovich fhgy.

Ennek az embernek már a zsebében van a két millió korona, ha szélhámos volna, akkor tehát futna vele, mielőtt még visszaveszem tőle és nem írna ilyen hazafias megállapodásokat. Okvetlenül ezt kellett magamban gondolni, de még plauzibilisabbá vált Jankovich Besán László főhadnagy megbízhatósága, amikor anélkül, hogy erre kértem volna, fölírta nekem egy budapesti huszárfőhadnagy pontos címét azzal, hogy ennek ő az érdekeltemben és írjak én is, mert ez pénzért minden új okmányt a rendelkezésemre bocsájt. Mindezt azután, hogy a pénz már a zsebemben volt. Azután elbucsuztunk, ő távozott és én másnap megjelentem a bécsi főpostán. Mit részletezzem! A vaskos ajánlott levelet megkaptam, felbontottam és néhány füres papírlap, néhány katonai szolgálati jegy és értéktelen feljegyzés, egy-két orvosi recept (beteges gyerek lehet szegény Jankovich Besán főhadnagy) és egész sereg „Reichspost“ újságot hullott a kezembe. Még ha az én világnézetemnek megfelelő újságot küldött volna a pénzért, mondjuk, legalább az „Arbeiter-Zeitung“-ot, de a „Reichspost“-ot, ez mégis csak szemtelenség! Most, kérem, itt állok becsapva és letörve. Nem a két millió koronáról van szó, ami, fájdalom, nekem szintén nagy összeg és amivel most tartozom. Arról van szó, hogy kicsit túlságosan beleéltem magam abba, hogy őt esztendő hiábavaló és meddő küzdelem után végül olyan fegyverek birtokába jutottam, amellyel sikerülni fog tényleg szíven szúrni és megbuktatni a kurzust. Borzasztó dolog erről lemondani és ismét belesüppedni a csüggedt letargiába. Pedig, nem tehetek róla, ahogy lapozgatók a kezeim közt levő akta másolatok között, az a leküzdhetetlen érzésem, hogy ezeket igazi és meglevő okmányokról írták le, ezek mind-mind plauzibilis dolgok, hiszen egyrészt csupa megtörtént dologról beszélnek, másrészt az a hűlye fickó nem tudott volna ilyeneket kitalálni és ezeket így megfogalmazni. De az eredeti aktákat nem küldte el, azokat vagy magával vitte, vagy másoknak adja el és én nem közölhetem az aktamásolatokat, mert ezeknek csak akkor van perdöntő bizonyító erejük, ha itt van az eredeti okmány is. De nincs itt. Megvoltak-e egyáltalán valahol ezek az okmányok eredetiben és megvoltak-e az állítólagos Jankovich Besán László huszárfőhadnagy kezében, vagy pedig a másolatok ügyes hamisítványok-e csupán: én nem tudom. Én csak azt tudom, hogy halálom szomorú és csüggedt vagyok, amiért ez a reményesség is elveszett és azt tudom, hogy ha holnap jönne valaki hozzám valami hasonlóval, engem ismét meg tudna csalni és én megint elmennék — kölcsönkérni két milliót... Tisztí becsületszavamra.

#### „AZ EMBER“ előfizetési árai:

Egész évre:	Fél évre:	Negyed évre:
220.000 o. k.	110.000 o. k.	55.000 o. k.
110 cs. k.	55 cs. k.	28 cs. k.
550 lei	275 lei	140 lei
275 dinár	140 dinár	70 dinár
8 dollár	4 dollár	2 dollár
64 fr. frank	32 fr. frank	16 fr. frank

## Café-Restaurant Atlantis

Wien — Schwarzenbergplatz

Elsőrangú étkező és kávéház. Legfi-

nomabb menü. Az előkelő magyar

világ találkozóhelye. Minden este

Geiger Max kitünő zenekara hangversenyez.

## Ernst Toller a bebörtönzöttekért

A nemzetközi munkásmozgalom legnagyobb eseménye Ernst Toller kiszabadulása. Senki forradalmár se gondolta volna, hogy a vérengző bajor ellenforradalom kiengedi szűk ketrecéből a forradalom nemes és bátor katonáját. Toller szabadulása azonban másik és még nagyobb szenzációval szolgált a várakozó, a feszülten figyelő közvéleménynek. Mindenki valami nagy robbanást, valami rettenetes bosszúállást hirdető kirohanást várt a vörös hadsereg volt parancsnokától és ehelyett a türelmetlenül kíváncsiskodó riporterek csupán egy csupa okosságától és célszerűségtől duzzadó nyilatkozatot tudtak terítékre keríteni.

A forradalmárból költő lett, a katonából politikus, a némán ráboruló sok-sok éjszaka virrasztó gondján. Egy nemes és megértő nagy ember, egy higgadt, okos politikus, de éppen ezért egy még sokkal veszedelmesebb, félelmetesebb harcos, aki nemcsak ellenségeit gyűlölni, de önmagát is mérsékelni és visszatarítani tudja a győzelemre legalkalmasabb időpontig.

Toller nem kereste senki kegyét, nem kérte senki protekcióját arra, hogy kiszabaduljon. Igazán el lehet rá mondani, hogy becsüléssel kitöltötte büntetését. Dicsőséget szerzett annak az ügynek, amelyért küzdött és dolgozott és egyéni igazolást adott a tömegnek és forradalmak csodálatos kiválasztó ösztönének. Abörtönben is tovább élte egy szocialista életét és nem azáltal közelgett a munkássághoz, hogy a fogházban a tisztas asztalosipart megtanulta, hanem mindent, amit látott, érzett és tanult nagyszerű költői intuícióval a szocializmus győzelmét hirdető — a multat és jövőt összefogó — művészi formává masszálta. Minden műve szenvedésből és megváltásból van összegyurva; hőse a tömeg.

És Toller maga sem akar más lenni, mint egy, ebből a tömegből, de egyik legjobb és legigazibb. És mivel szent előtte az összesség érdeke, ezért nem hízlel a tömegnek, hanem tényleg használni akar neki. És amint kilép a kitarult börtönajtókon a diktatura bajnoka az idők tisztultabb felfogásával, megtalálja a szavakat, amelyek a nemzetközi szocialdemokrata álláspontnak, a munkásság érdekeinek a mostani világpolitika szempontjából legjobban megfelelnek.

Toller minden gondja, szeretete a bebörtönzötteknek szól. A legfontosabb politikai követelés: pattanjanak föl a börtönök zárai. Szabadítsuk ki szenvedő testvéreinket. Minden egyéni sors, egyéni szenvedés, kis gond, a börtönben sünk. Ildők gondjával szemben. A munkásmozgalom legközelebbi teendője, politikai okossággal, agitációval, parlamenttel és mindennel, amit társadalmi és politikai akció összegyűjteni képes; a forradalmak áldozatainak kiszabadítása. Emellett a követelés mellett a szenvedések likvidációját ő a „morális elévülésre“ bázisozza. A morális elévülés konstrukciója Kahr jobboldali politikus kitalálása, jogi érvek helyett Toller is erre építi követelését. Nincs joga az ellenforradalomnak sanyargatni azokat, akik karmaiba kerültek, mert erre se bátorsággal, se győzelmeikkel megszerzett jogot. A diktatura nem egy alkotmányos állapot helyébe lépett, hanem a tehetetlenség, a kétségbeesés úrját töltötte be. Így volt ez tényleg körülbelül mindenütt. Most utólag hősi maszokban jelentkezni az uralmon levőknek, üres pöz, hazug pathosz. Az ellenforradalmárok üzletet csináltak a forradalomból és átmentették becses bőrüket az ellenforradalmakba, noha együtt ültek a forradalmak vezéreivel.

Ezek az átalakult diktatura-bajnokok ma eltűrik, hogy a közkatonák szenvedjenek. Az igazi forradalmárok — elpusztultak, az üzleti forradalmárok, ellenforradalmi reprezentánsok, lapuló polgári vezérek miniszte-

Othmar Schiff

a legelőkelőbb bécsi hölgyfodrászterem  
L. Kärntnerring 6.

(A Bristol-szállóval szemben)

Az elegáns magyar urhölgyek találkozóhelye. Specialista a „GARÇONNE“ hajvágásban. Irányítója és vezetője az internacionális hajdivatnak.

rek lettek és börtönt ül a harmadik és negyedik garnitúra. Legyen vége ezeknek a bohócosan bolond éveknél, amelyekben az ártatlanok szenvednek és a bűnösök dözsoznek.

A morális elévülés a szenvedések jogára épül és elveszi a szélsőségek jogát, a nagyképtű handabandázásra. Toller morális bátorsága kellett ahhoz, hogy a saját és az ellenfelek táborában szétüssön és minden elmélettel és öntetszelgő hősiességgel szemben, rámutasson a szocializmus igazi és első alaptételére, az emberszeretetre.

## Nekrolog

Török Péter munkás hat esztendő fegyházra ítélt politikai fogoly fogságának ötödik évében, a váci fogházban meghalt.

Nem kívánom, hogy könnyű legyen néked a föld, Török Péter! Aki öt évig viseltél Vác vasait és cellád falait, majd csak elbirod, hogy a temető árkában omlós földet huzznak föléd. Téged ugyan öt éven keresztül lassan-lassan jól rászoktattak, hogy mi az, ha sirba zárják az embert. Az újság mindössze az, hogy most már nem érzed, hogy patkányok rájárák oldaladat és nem látod a fegyőrök szuronyait villogni. Most már csak angyalok danáját hallod és talán szabadnak álmodhatod magad, de mindenestre nagyobb ur vagy a fegyházigazgató urnál is, avagy a bíró urnál is, aki téged gyorsított eljárással hat esztendő fegyházra ítélt nyugodt lelkiismerettel, holmi ház- vagy egyéb bizalmi szerepedért, amit a kommuniben könnyelműen vállalni bátor voltál. Nagyob bűnököt csak nem tulajdoníthatok neked Török Péter, akit haláloddal ismeretek meg. Nagyobb bűnös-társaidhoz bíráid kegyesek voltak, felettük nemcsak gyorsított eljárással ítélték, de az ítélet végrehajtásában is nagyobb gyorsaságot tanúsítottak. Nehány másodperc alatt meghaltak. Neked öt esztendőig kellett haldokolni, hat esztendőre kontemplálták lassu halálot, de te, rebélis népség, csak nem alkalmazkodol a renhez, egy esztendővel meggyorsítottad a tempót. Mit gondolsz, mi lesz ezzel az elsikkasztott esztendővel, hogy fogsz ezzel elszámolni? Más, egészen más, ha közben H o r t h y Miklós kormányzó ur, akit a magyarok istene ilyen hatalommal megáldott, kegyelemből ezt az egy esztendőt elengedi neked. . . . No igen, megtörténhetett volna, hogy Horthy Miklósnak és felesés tanácsosaiban felébredhetett volna az a gondolat, hogy még sem igazságos és nem való, hogy a bosszútól lihegő fehér terror bírósága egyszerű denunciaciókra megfélebbizhetetlen ítélettel olyan tömegű fegyházakkal sújtson ártatlan és jelentéktelen közembereket, amennyi évi fegyház a számok mai nagy erdejében is imponáló, amikor másrésről ötvenháromszoros gyilkosok derítés arccal szabadon flangéroznak. Nem lehetetlen, hogy ezeknek a nagy és hatalmas uraknak, nagy és jó szívéből egyszer csak kipattant volna egy szikrányi megbozcsátás, mondván, hogy ösztendiei fegyházzal a legbűnösebb is megbűnhötte a multat és a jövődöt. Azt tartom, a multon sok megbűnhödni való nem akad, a jövőd . . . a jövőd . . . Vajjon milyen jövője van annak, aki kiszabadul öt esztendei sírjából? Nem halottak mind már, akik öt esztendeje ülnek ártatlanul a fegyházat? Török Péter te okosan nem vártál, sietél, akár lesz amnesztia, akár nem, te egy esztendőt nyertél, ahogy nyertek a többi Török Péterek is, — óh hányan voltak? — akik gyalufan deszkakoporsóban szabadultak a fegyházból. Ne aggódj az elszámolatlan egy esztendő miatt, aligha lesznek a vilvilágon emiatt komplikációid.

Aki Horthyban bizik, nem csalatkozik. Lásd a legitimistákat!  
Ők kaptak amnesztia.  
Török Péter, halott és még élő Török Péterek, meglássátok, hogy nektek is jut amnesztia. Amiképpen Horthy Miklós

katonákat üt vitézzé holtuk után, azonkép fogja osztani kegyelmét a sirban nyugvó politikai foglyoknak. . . . A

Török Péterek már nem fürelmetlenek, nem, — nemde huszonöt jó elvtársunk amott a képviselői padokban?

## Francia-Kiss Mihály is intervjut ad

Ostenburg-Moravek intervjut után, most Francia-Kiss Mihály, a kecskeméti tömeggyilkos, Héjjas Iván adjutánsa nyilatkozott egy újságirónak. Mint egy politikus, vagy egy primadonna, úgy fogadják a gyilkosok az újságirót és nyilatkoznak. Elmerengnek a multon, mosolyognak és nyilatkoznak. A budapesti sajtónak nincs uborkaszéznja, ha sorra nyilatkoztatják az összes gyilkosokat, két nyáron át sem végezhetnek. De némiképpen egyoldalú munkát folytatnak kollegáink — (igaz, hogy nem a saját hibájukból), ne csak a gyilkosokat szólaltassák meg, hanem az áldozataikat is. Csakhogy ez lehetetlen, a halottak egy pesti újságiró fogalma szerint nem beszélhetnek. Tehát a gyilkos urakhoz kell fordulniok, akik kellő nyájassággal és leereszkedéssel állnak a rendelkezésükre intervjut céljából. Miért is mindig nagyatádi Szabó István és ne egyszer Francia-Kiss Mihály nyilatkozzék? Olyan kevesen vagyunk magyarok, közéleti nagyságok, akiknek véleménye számít és aki érdekes dolgokat mondhat, hogy még a tömeggyilkosoknak is meg kell bocsátani, amint ezt gróf Széchenyi István állítólag hangoztatta volt. Nem elég, hogy bíróság nem vonták őket felelősségre, sőt ellenkezőleg, a legmagosabb elismerésben részesültek, ezenfelül örökké sütkérezni akarnak a dicsőségükben. Ezért egy kicsit idealizált alakban állnak az újságiró elé, egy kicsit letagadják, hogy gyilkoltak, ma már nem vállalják a hullahegyeket. Sem Ostenburg, sem Francia-Kiss. Olyanok, mint a hannoveri homoszexuális gyilkos mézárós, aki megégette a legyilkolt emberek húst. Lenyelték és lenyeletik a hullákat, különben jobban emlékeznének az ugynevezett nemzeti újjászületés első éveire. Jobban emlékeznének arra, hogy hány embert és kiket gyilkoltak és gyilkoltattak meg.

### Francia-Kiss neglizsében

Ostenburg bár éppen fürdött, amikor az újságirók meglátogatták. Ezzel szemben Francia-Kiss Mihály otthoni kényelemben találtatott Borz-utcai lakásán. Ingben s fekete nadrágban — és — mezitláb. Az újságiró megjegyzi, hogy a kurzuslapok tudósításai, amelyek egészséges, szép szál magyar legénynek festik Francia-Kisst, tuloznak.

Ez nem igaz, — írja:

Határozottan nem rokonszenves, sem bizalmat keltő parasztember, rövidnyaku, durva feje van, a vékony angol bajusz groteszkül elvész nyers arcának hustömkelegében. Legfeltűnőbb azonban a keze. Szokatlan, súlyos kezei vannak, a vastag barna ujjai, mint hosszura nyult sörösüveg-dugók.

A fogadtatás így folyt le:

— Hm . . . újságiró Pestről? Még türöm egy darabig, hogy engem rágalmazzanak a pesti újságok. Még egy darabig! De aztán . . .

Elhallgat. Óvatos. Gondolkozik, milyen kifejezést is használjon, válogat, keres a szavak között.

— Aztán?

— Aztán leszámolok. Aki csufoskodott velem az újságban, megkapja a magáét. Most csak írjanak, amit akarnak. Még török. De ha eljön az ideje, mindenkinek elviszi a porcióját Francia-Kiss Mihály. Mert amit én tettem, azt a hazám érdekében csináltam.

Az újságiró, hogy bizalmat ébresszen maga iránt, közli, hogy ma reggel Lendvai István is Kecskemétre jött. Héjjas fogadta.

— Nagy kár a Pistáért, hogy iszik, — mondja Francia-Kiss. — Mindig részeg.

Magát világszerte közönséges, elvetemült rablógyilkosnak tartják

A téma nem siklik mellékvágányra. Hogy Lendvai mindig részeg, az Lend-

vainak jó. Ellenben az újságiró rátér a tárgyra. In medias res:

Elhallgatunk. A nagy csendben váratlanul nekiszegedem a kérdést:

— Most itt ülünk szemben egymással, nincs értelme, hogy szóba ne hozzam azt, amiről mindenki beszél és tud, amiről még külföldön is írnak, hogy magát világszerte többszörös, közönséges, elvetemült rablógyilkosnak tartják, aki válogatott kínzásokkal egész sereg szerencsétlen, ártatlan embert ölt meg. Mondja, mit szól ehhez az irtózatossá vádhoz?

Kissé elborul az arcom, pillanatra végigrohán bennem a gondolat, hogy talán túlságosan durván és tapintatlanul fogalmaztam meg a kérdést, ez a vadereji parasztleány most mingyárt dühbegurul, fölpattan a helyéről és érzékenységében megsértődve, rámtámad félelmetes haragjában.

De nem! Alig akarok hinni a szemeimnek. Kacag! Hangosan, szinte fuldokolva ömlik belőle a nevetés, kényelmesen hátradől a széknél, sunyi szemel élvezetes derűben usznak, nincs ebben a mozdulatban semmi pöz, semmi izgatottság. Örvend és szerénykedik. Szemmelláthatóan jól esik neki, hogy őt ilyen félelmetes férfinek tartják. Duzzadó, kiveresedett arcát kifényesíti a szakadatlan nevetés, kéjesen bizsergeti a húsát az a pár szörnyű szó, amit róla megemlítettem. Szerénykedik, mint aki visszavonul a dicséret elől, ugyan ne tölzszak — mit hiszel nekem —, nem is olyan vérszomjas fenevad . . . szégyenlősen féloldalt fordítja a fejét, nem szereti, ha szembe dicsérik. Szerény, nagyon szerény, Francia-Kiss Mihály itt szemben velem a széknél, egy dicsekvőnélküli, szemérmes hős.

Kötekedik. Dévaj huncutkodással szól:

— Nem bántottam én kérem a zsidókat soha — és nevetett ezen a tréfás megjegyzésen.

— Soha?

— Soha. Hát aki megérdemelte, azt felpofoztam, meg jól el is raktam őket, sok szemtelen kicsalta belőlem a huszonöt botot.

„Sok szemtelen”, — ezt már komolyan mondja, mint egy szigorú és igazságos bír.

Mind a két kezével rákönyököl az asztalra, szurós szemel élesen a szemembe tűznek:

— Nézz e. Azokra a zsidókra, a hazai zsidókra nem is haragszom. Nyilván nem. Csak a bevándorolt zsidókra, a betolakodókra, az olyan Fényes Lászlókra. Azokat pusztítani kell — nem állom őket — mert az övék ez az ország, hogy ők rendelkezzenek rajta?

— Hiszen Fényes László nem is zsidó.

— Nem a fenét. Zsidó az.

— És az orgoványi tömegsírok, a „tolvajok”, Izsák, Szikra? Hatvan—nyolcvan halottról beszélnek, állítólag ennyi embert öltek meg ezen a vidéken.

Elkomolyodik. Kissé nehezelve felel:

— Ha azok, akik ezt állítják, mind ott fognak feküdni Orgoványban, akkor lesznek nyolcvan. Másként nem. Három agyonvert izsáki zsidó és slusz.

— Mi igaz abból, hogy maga ölte volna meg őket személyesen?

En voltam a parancsnok, a nép ítél

Közönyösen, unottan válaszol:

— Fenét. Figyellen csak ide, elmondom én magának röviden, hogy hogy is volt, persze csak kurtán, mert nem lehet most még mindent elmondani. Szakasvezető voltam a háboruban a molináriknál. Mikor vége lett a háborúnak, a forradalom itthon ért, beálltam a nemzetőrséghez, aztán meg a kommun alatt a Szikra-telepen őriztem a bort. Hogy a kommun alatt mi volt velem, hogy volt, arról most nem beszéltek, érti? Aztán elmentem Szegedre, beosztottak a

fővezérségre. A vörösök eltakarodása után darabig még a fővezérségen voltam. Aztán kaptam saját csapatot, én voltam a parancsnokuk. Ezekkel jártam mindenfelé, amerre a nép itélt. Mert nem mi intéztük a kivégzéseket, a nép itélt mindenütt, mi csak néztük.

— Azt beszélük, hogy maga több embert személyesen ölt meg?

— Személyesen soha. Csak néztem, de azok mind megérdemelték, hazám érdeke parancsolta.

— Nem volt izgatott, amikor a kivégzéseket nézte?

Ujra nevet. Mulatságosnak találja a kérdésemet.

— Nem voltam én izgatott még soha életemben.

Ahogy itt ül előttem a piros, egészséges arcával, nagy — mondhatni — szelíd nyugalmával, el lehet hinni, hogy csakugyan nem izgatta magát Francia-Kiss Mihály.

Mégis csak izgalmas lehetett egy ilyen kivégzés? — próbálkoztam újra, hát ha sikerül felolvasztani ezt az érthetetlen, makacs közönyt.

— Nem volt nekem izgalmas egyik sem.

### Allamtitok Francia-Kiss naplójában

Faggatom ismét, vissza akarok térni a népitéletekre, de meglepetésemre így szól:

— Ne kérdezzem, most úgyse szólok többet. Föl van nekem írva apróra minden. Mert naplót írtam én az akkori eseményekről.

Közli velem, hogy ezeket a naplójegyzeteket ki fogja majd adni könyvben is, „ha majd eljön az ideje, mert abban minden benne van”. El is dicsekszik, hogy milyen érdekesek ezek az írások, „nagy államtitokról is szólnak”. Váltig kérem, mutassa meg, hadd közöljek belőle részleteket, hogy a nyilvánosság is élvezhesse, nem veszi elő a füzetet, hajlíthatatlan.

— Egyes jó részletek is vannak benne, sok igen mulatságos, nagyon is jó, — mondja vidáman, úgy látszik, hogy még így megemlékezésre is élvezi művét a szerző.

A beszélgetés közben Francia-Kiss eldicsekszik, hogy Budapesten két borkimérése van. Francia-Kiss Mihály cég-társ. A bormérés ugyan nem a nevére szól. Most van csak szó róla, hogy az ő nevére is kiteszik a cégtáblára. Ahogy Pásztor Gyula, Francia-Kiss társa mondja: — Tetszik tudni, sok hasznát lehet látni Mihálynak az üzletben, mert nagy és előkelő összeköttetései vannak. . . .

### Károlyt Mihályné:

„Az én helyem a férjem mellett van”

A magyar kormány kitarott sajtója orcátlan, vad rágalmakkal illeti Károlyi Mihályt és feleségét. Nem tudták elviselni, hogy egyik budapesti lap szimpatikus cikkben emlékezett meg az októberi forradalom száműzött vezérének életéről, amely sorokból Magyarország félvezetett közönsége is megtudta, hogy Magyarország egykori leg-gazdagabb földesura fordítási munkát végez és munkájában hű segítője a felesége: Andrássy Katinka. Erre nyomban sietett a zsaroló Nadányi, Bethlen István leibzsurnalisztája és egy névtelen szemtanu állítólagos bemondása alapján, még a kurzus feneketlen lovagiatlanságával is összeegyeztethetetlen aljas hazugságot mert leírni Károlyiékéről, többek közt, hogy Károlyi Mihály felesége reggelig táncol egy londoni bárban. Károlyi Mihály felesége a mostoha leánya Andrássy Gyula grófnak és Andrássy Gyulára vall, hogy eltűri szótlanul, hogy egy kormány pénzén fenntartott újság ilyen buta, hazug mesével merjen előhozakodni. Sajnos, a magyar bujdosók nem vehetnek elégtételt a zsaroló Nadányin és gazdáján: Bethlen István grófnak, aki ugyebár, hogy tudott hivatkozni a lovagiasságra, amikor nejeről azt állították, hogy részt vett a kiviteli engedély és az ingyenszűnyvny panamában. Pedig itt bizonyító adatok álltak rendelkezésre. De hát Bethlenék harcmó-doráról ne essék most vita.

Károlyi Mihályné egyéniségéről igaz

képet nyújt az a beadvány, amelyet ügyvédek útján terjesztett be a hitbizományi bírósághoz a törvénytelenül zár alá vett ékszereinek kiadása végett. A bíróság ugyanis nem oldotta fel a zárlat alól Károlyi Mihályné tulajdonát képező ékszereket, hanem igényével külön pör útjára utasította. Károlyiné felfolyamodásban sérelmesnek mondja, hogy a bíróság határozata meghozatalánál figyelmen kívül hagyta egy a végrehajtási törvény, mint a kormányrendeletek intézkedéseit. A végrehajtási törvény 49. §-a szerint ugyanis a férj ellen vezetett végrehajtásnál vagy zárlatnál nem vehetők zár alá azok az ingóságok, amelyek női használatra vannak szánva.

Végül Károlyi Mihályné felfolyamodásában ezeket mondja:

— Nekem ezekre az ékszerekre nem hűsági okból van szükségem.

**Emberi és erkölcsi törvények szerint az én helyem a férjem mellett van,**

nemcsak akkor, amikor a hitbizományi javadalmait élvezhetem, hanem akkor is, amikor reá a mindennapi megélhetés súlyos gondjai nehezdednek. Amikor őt a száműzetésbe követtem,

**magam választottam az anyagi jólét helyett a verejtékes munka küzdelméit.**

— Előttem az ékszerek, mint hűsági tárgyak, semmi értékkel nem bírnak, de sem isteni, sem emberi törvény nem foszthat meg azon jogomtól, hogy

**a tulajdonomat képező ékszereket értékesítve, a befolyt összeget gyermekeim fentartására és nevelésére fordíthassam.**

— Lehet a bíróságnak vagy bárkinek bármilyen felfogása Károlyi Mihályi politikájáról, de ez a kérdés nem politika, ez tisztán vagyoni kérdés, amelyet semmi más kérdéssel összekeverni nem lehet. Ezek az ékszerek az én tulajdonaim, azokat részben örökölttem, részben pedig ajándékba kaptam és

**három ártatlan gyermekem jövő sorsa függ attól,**

hogy ékszereim a törvény ellenére tovább zár alatt ne maradjanak.

## Tripolisz — Markó-utca

1921-ben az állam tizenhat pavillont építtetett a Nyugati pályaudvaron, a vagonlakók számára: „Tripolisz utca”. Egy-egy pavillonnak csufozt szürke betonházban 44 lakás van. Három méter hosszú, két méter széles kopár, kisablakos odukból állnak a lakások, amelyekben tizenöt—tizenhét ember is elalszik egy éjszaka. A telep száz lakója közül kilencvenöt súlyosan tüdővésztes. Egy újságíró G e g u s s rendőrfőtanácsossal meglátogatta a telepet és szörnyű szavakkal festi a tripoliszi családok nyomorát. Egy hat tagú család egy napi tápláléka: fél kiló kenyér és két deci leves. Egy öreg asszony hat éve nem tud felkelni az ágyból. A legidősebb leánya tartja el a hét tagú családot. A kis tizenéves leány naponta 16 ezer koronát keres, ebből tartja a családot. Amikor a rendőrfőtanácsos és az újságíró távozik a pavillontól egy hét éves, csontváz soványságu leányka térdre veti magát előttük, imára kulcsolja a kezét és kéri őket, vigyék ki Hollandiába. Egy munkásszónya, aki hat gyermekének kell, hogy enni adjon, — így könyörgő hozzájuk: — Könyörgöm, csak a gyermekeket mentsek meg, csak őket vigyék el innen, a halál tornácáról.

Az újságíró azzal fejezi be cikkét, hogy két óra alatt több nyomort látott, mint mások egész életükben.

Egy kis tej ha akadna a tripoliszi gyermekeknek!

II.

A Tripolisz rémségeit feltáró újságíró egyik kollégája viszont fáradságot vett magának és a Markó-utcában vizitelt. A Markó-utcai fogházban. K o v á c s Péter ügyész a lelnök, a fogház vezetője, volt szíves kalauzolni a hírlapíró, aki megírja, hogy jutott a tőzsdebizományosok celláin át a második emeletre, Márfyék, a bombamerénylők börtönébe.

— Ezen az emeleten van a hírhedt bombamerénylő: Márfy József, — írja a riporter. Egy perc múlva szemben állok vele. Magas, barnaszeműveges fiatalember, borotvált az arca és m o s o l y o g, amikor megnyílik cellája ajtaja.

M á r f y József. Nem látok rajta semmit.

Nincs megtörve, csak sápadt egy kissé az arca. Fürgén mozog, a szeme szaporán pislog és gyorsan beszél. Egy B o r o s nevű sikkasztó magánbiztonsági őrelével van közös cellában.

— Nincs semmi baj? — kérdi az ügyész a lelnök.

— Semmi, kérem, — feleli előrelépve Márfy. — Minden rendben van. . .

Már tovább is akarunk menni, mikor az őrparancsnok utánunk siet:

— Márfy közölni szeretne valamit az a lelnök urral, — mondja.

Visszamegyünk. Márfy egyenesen áll Kovács a lelnök előtt és így szól:

— A lelnök ur kérem, én tejet szeretnék kapni. Eddig a kórház küldött, most megvonták. Kérem, méltóztassék megengedni, hogy a törvényes úton a büfében lépések érintkezésbe tejjel.

— Es gondolja, hogy onnan fog kapni? — kérdi az a lelnök.

— Biztos vagyok benne, — feleli határozottan Márfy.

— Hát ha az egészségi állapota megköveteli, forduljon a büféhez. — Válaszol az ügyész.

Márfy röviden csak ennyit mond:

— Köszönöm!

A cikk további része már nem érdekes. Felvonnak Márfy cinkosai, majd Forró, a feleséggyilkos házimester és Csapó, a Verőbőz-utcai rablógyilkos folyamór. Velük egy cellában van felkötött állal egy kereskedelmi ügynök, akit áll tőlag kommunista összeesküvés miatt csuktak a két gyilkossal egy cellába. Nem érdekes, nem érdekes! Egyedül érdekes, hogy van tej, akad tejeske Budapestben. Nem a tripoliszi angolokos, tüdővész gyermekének, de Márfy Józsefnek, a bombamerénylőnek. Eddig a kórházból kapta és biztos, hogy a büfé majd továbbra is gondoskodik tejeskéről.

Röviden: — Köszönjük. . .

## Osztrákországi levél

Kelt Bétsben 1924 június 25-én

Édes Néném! Az történeti igazság kedvéért közölnöm kell kéddel, miszerint igaz, hogy XIII. Alfonz Hispánia királya kegyelmet adott Unamónó egyetemi professornak, akit szabad elveitért az reakciós spanyol kormányzat az Kanári madarak szigetének egy apró, kietlen szigetére száműzött, de Unamónó fogta ő felsége az király kegyelmivel és összetépte ezer darabra, mondván: nem kell a kegyelem addig, amíg Hispániában az sötét erőszak bitorolja az uralmat. Lám a destruktívek között is akadnak büszke spanyolok, akik inkább vagynak egy kopár szigeten, mint hogy kegyelmet fogadjanak el bárkitől és visszamenjenek hazájukba, ahol nem változott semmi, minden úgy van, mint amiatt száműztek. Állítólag Unamónó, aki nem kért az kegyelemből, mégis megszabadult átkozott helyzetéből. Egy francia lapszerkesztő megszöktette őt a Kanári szigetről.

Mondom néném, hogy julius az am-

nesztia hava. Az bolgár kormány is amnesztiát osztott és bizony Horthy Miklós őfomagassága sem maradozott el messze a balkáni bolgárok mögött. Az hatalmas kormányzónk szíve meglágyult és hivatta kedvenc miniszterelnökét, gróf Bethlen Istvánt és mondta neki: „igaz, hogy országunk törvényeit megszegvük, törvény szerint az detronizált Károly királyt (akinek hű tenger-nagya valék és akire magam is fel esküdtem) vissza hozták az országba, hogy az trónra ültessek. Igaz, hogy lövetnem kellett Károly vonatára és Budaörsnél néhány derék és vitéz katona-nám az fűbe harapott. Igaz, hogy akik ezt a törvénybeütköző kalandot segítették, országunk törvényei szerint is nyílt lázadást követtek el és ügyészeink joggal vonták őket perbe lázadás büntetéseért és ragaszkodván a törvény betűihez, fővesztésen alul alig uszhatnak meg ezt a pert. Igaz, hogy néhány napig az exkirály tanácsosait és hadvezéreit börtönbe vetették, ahonnan azonban rövidesen szabadultak. És ezenkívül is sok minden igaz, mégis indíttatva érzem magam, hogy az ugynevezett király-puccs vádlottjainak kegyelmet adjak. Az összes grófoknak, akik Károly szekerét tolták és Ostenburgnak azonnal vigyék el a kegyelmet és azután mondhasa még valaki, hogy Horthy Miklósnak nincs szíve és nem ad kegyelmet.”

Gróf Bethlen István mélyen meghajtottta magát, dicsérvén az kormányzó nagy bölcsességét, mellyel az töviseket kihuzza az ország zászlós urainak talpából, törökösen egymásba rakta karjait és így imádkozott:

— Horthy Miklós nagy és nagy az ő kegyelme!

Aztán sietett és nyomban elrendelte, hogy az ügyészek többé ne fáradjanak a király-pörrel és elrendelte, hogy az összes lázadó grófok azonnal levélben megkapják az kegyelmet. És az büszke magyar mánásvilágban nem akad egyetlen egy Unamónó sem, aki mondta volna, hogy Horthy Miklós kezéből, aki az király vonatára lövetett, én nem fogadok el kegyelmet. Így lett Andrassy Gyula gróf Héjjas Iván szükebb kollégája. Mert ugyebár Héjjas Iván is és mostan az Andrassy is egyformán Horthy Miklós kegyelmezettjei. Tejestvérek: egy kegyelem emlőin táplálkozván, egy és ugyanaz a sarzi, egy és ugyan azon magas kitüntetésben részesültek, Gyuszi és Iván, Gratz Gusztó és Franci-Kiss Misi egy osztály. Azt azonban senkisé mondhatja, hogy Horthy Miklós szívében nem nyiladoz az kegyelem és a megbocsátás virágja, Vagyon ugyan az magyar börtönökben

néhány száz politikai fogoly, többek közt ott raboskodik a szegedi Csillagbörtönben Veér Imre az magyar köz-társasági párt elnöke, akinek terhén kisebb bűnök vagynak, mint az milyneket az megkegyelmezett társaság el-követett, vagyon az idegen nyomor-ságban még néhány ezer száműzött, meg vagyon még Zalaegerszeg, de ezeknek nem jutott az amnesztia illatos vi-rágjaiból. Micsoda igazság ez néném? Andrassy grófnak kutya baja sem volt az amnesztia előtt sem, ő exellenciája ott ült az törvényhozás házában, szabad idejében a Nemzeti és Országos Kaszinókban, rajta ugyan nem lehetett észre venni, hogy kegyelemre szorul. Bezzeg, akik már öt esztendeje az börtönökben sinlődnék, rólunk nem is szólva, akik az bujdosásban kesergünk, azok az ilyen ajándéknak nagyobb hasznát vehették volna. Azok életében az ilyen kegy némi változást hozhatott volna. . . Csakhogy a börtönökben kevés gróf vagyon, az száműzetésben is csak egy, aki viszont nem fogadhat el, csak oszthat kegyelmet. Legitimistának szabad, franciának szabad, spanyolnak szabad, bolgárnak szabad, szegény magyar emigránsnak nem szabad. . . Kényes Unamónóként, egyre véntülve, mind reménytelenebbül tapossuk az bétsi faszteret, kánikulában is fázunk, hol izzadunk az gondok alatt. Nie wieder Krieg mondják körültem, amit én is kívánok: és egyebet is kívánok, békét és a végét! Jegyzem magamat és az magyar kölcsönt kiváló tisztelettel.

Hajnal Jenő

(x) Felhívás a bécsi magyar olvasók-zónsághoz. Bármely budapesti reggeli vagy esti lapot meg aznap, a megérkezés órájában, motorkegypáron házhoz szállítom minden előfizetőmnek. Bécs belső kerületeiben a lapok előfizetési ára nem több, mintha Budapestről rendelné postán. Előfizetni a Café Atlantisban Kärntner-Ring, a lap árusná lehet délelőtt 11 órától egész nap.

(x) Magyarok ha Bécsbe jönnek, ne mulasszák el felkeresni az Atlantis Kaffee-Restaurantot (Schwarzenberg-Platz). Elsőrendű bécsi és magyar konyha. Az előkelő magyar világ találkozóhelye. Este hangverseny.

(x) Egyetlen magyar mulató, a Renaissance-bar (Dukesz-bar) I. Singerstrasse 9. Lejjobb magyar cigányzenekar. Naponta 2 óráig, hétfőn 4 óráig nyitva.

Főszerkesztő és kiadótulajdonos:

**GÖNDÜR FERENC**

A szerkesztésért felelős RENGÉR JOZSEF

V., Leitgeb-gasse 14. I.

Szerkesztőség és kiadóhivatal V., Ham-

burgerstrasse 20., II/7.

Prágai szerkesztőségünk:

Praha Vinohrady Zizkova 12.

**NACHTFALTER**  
Igazgató: J. Prumüller

Bécs legelőkelőbb táncpalotája, — Elsőrendű italok

**I. AMPETER 1** Szeszies italok rendelése nem kötelező. — Eredeti Jass Band

**Előkelő magyarok találkozóhelye**  
Várady Emil énekel

II., Praterstern **Zirkus Zentral** Telefon 42295

1924. augusztus 1-től augusztus 31-ig este pont 8 órakor

**Egy este Sevillában**

Nagyszerű spanyol kiállításos színjáték 100 szereplővel

**BIKAVIADAL** Grból Belling matadorral és a nagy szenzációs Cirkusz-műsor. Allatkert Magyar buttel!

**Clio üdítő limonádé**

nyáron az egyetlen szomjúságotlító, fenséges ital.

**Clio-Művek, Wien, I.**  
Rotenturmstraße 5/u.

Baden Kirándulók találkozó helye Baden

**HOTEL-RESTAURANT „STADT WIEN“**  
ELSŐRANGU-ETELEK ÉS ITALOK  
AMERICAN-BAR  
TULAJDONOS: FRANZ KUBELKA  
Kurpark kávéház  
és vendéglő nyitva! Naponta koncert!

**Dianabad kávéház**

Naponta 2 óráig, kedden, csütörtökön és vasárnap 3 óráig nyitva. Naponta a külföldi turnéről visszatért

**Munczy Béla kitünő cigányzenekara hangversenyez!**

**CAFÉ MADRID**

Wien, II., Praterstr. 76. Esténként

**Csicsó Gyula**

cigányprimás és zenekara hangversenyez Minden hétfőn, csütörtökön és szombaton reggel 3 óráig nyitva!